Startnotitie bossenstrategie, agroforestry en voedsellandschappen/bossen 2024

Samenvatting

De startnotitie bossenstrategie, agroforestry en voedsellandschappen/bossen geeft aan hoe het nieuwe beleidskader kan worden ingericht. De volgende punten komen in de notitie aan de orde:

1. Inleiding
2. Doel van de startnotitie
3. Beoogde proces
4. Participatie
5. Uitgangspunten voor nieuw beleidskader
6. Planning beslismomenten
7. financiële paragraaf

Met het vaststellen van de Startnotitie geeft de gemeenteraad het college de opdracht om tot een nieuw beleidskader bossenstrategie, agroforestry en voedselbossen/landschappen te komen. Tevens geeft de gemeenteraad opdracht om het beeldkwaliteitsplan van een oplegger te voorzien.

1 Inleiding op weg naar een nieuw beleidskader bossenstrategie, agroforestry en voedsellandschappen/bossen

Vanuit diverse beleids- en opgaventrajecten (het traject Nationale Parken, de eerdere samenlevingsagenda's, het Nationaal Plan Landelijk Gebied, de Bossenstrategie, klimaatopgaven) alsmede via initiatiefnemers met plannen rondom bos en/of landschapselementen komen er steeds meer vragen bij de gemeente binnen over voedsellandschappen, agroforestry en de invulling van de Bossenstrategie. Dit zijn nieuwe ontwikkelingen waar wij in bestaand beleid nog geen rekening mee hebben gehouden. Om deze initiatieven op een passende wijze te kunnen inpassen in ons landschap en om heldere kaders en spelregels te creëren waarbinnen dergelijke initiatieven kunnen worden gefaciliteerd is een nieuw gemeentelijk beleidskader nodig.

Door de klimaatopgave en de bossenstrategie wordt nu anders gedacht over bomen als een aantal jaren geleden. De waarde van bomen voor biodiversiteit, CO2 vastlegging, warmtestress en het vasthouden van water zijn van belang voor een gezonde leefomgeving. Het ministerie van LNV en de provincie hebben aangegeven dat zij de initiatieven, mits passend binnen hun beleidskaders, willen ondersteunen in het kader van de Green Deal.
Als gemeente willen wij bijdragen aan de maatschappelijke opgaven, maar tegelijkertijd hechten we belang aan behoud en bescherming van onze cultuurhistorisch waardevolle landschappen.

Bossenstrategie
In het kader van de landelijke Bossenstrategie heeft het college eerder een zienswijze ingediend. Hierin is aangegeven dat zij kansen ziet in de versterking van de landschapselementen die bijdragen aan de herkenbaarheid van het gebied. Het aanleggen van meer bos is geen doel op zich, omdat dit de afwisseling van open en besloten landschappen in onze al bosrijke omgeving verkleind. Juist deze afwisseling tussen open en besloten landschappen wordt gewaardeerd door onze inwoners en recreanten. Als gemeente krijgen we regelmatig verzoeken van terreinbeheerders/particulieren of instanties (als Prolander) om agrarische gronden om te zetten tot bosgronden. Een passend beleidskader, ingegeven vanuit uw raad, helpt om dergelijke verzoeken op een goede manier te kunnen afwegen.

Agroforestry
Als gemeente hebben wij regels over het aanleggen van (productie)bossen en teeltvormen opgenomen in de bestemmingsplannen. Veelal binnen de bos- en agrarische gronden en gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. Daarmee kan het toegepast worden voor vormen van agroforestry, maar biedt het weinig houvast en geeft nog geen kader voor maatschappelijke en/of particuliere initiatieven.

Agroforestry kan via verschillende processen invloed hebben op de stikstofstromen in een landbouwsysteem:

- Het grootste voordeel lijkt de verlaging van stikstofuitspoeling doordat bomen nutriënten uit diepere bodemlagen kunnen opnemen, wat ten goede komt aan de waterkwaliteit.
- Agroforestry kan ammoniak afvangen uit de lucht, maar om hiermee impact te hebben op stikstofdepositie in natuurgebieden moet agroforestry heel specifiek rondom stallen geplaatst worden en/of op grote schaal in het landschap ingepast worden.
- Toepassing van stikstoffixerende bomen en struiken kan bijdrage aan minder afhankelijkheid van N-input in het landbouwsysteem.

Door deze vorm van landbouw in te zetten in de gebieden waar eerder landschapselementen zijn verdwenen, kan er worden gewerkt aan het herstel en de herkenbaarheid van het landschap. Waar

kansen liggen voor het landschap is afhankelijk van de verschillende landschapstypen. Ook liggen er kansen voor de afkleding van erven en de afvang van stikstof en fijnstof door bomen richting de omgeving. Hier is de inpassing en herkenbaarheid van erven tevens een randvoorwaarde.

Voedselbossen
Ook in de gemeente Westerveld worden plannen voor het aanleggen van voedselbossen en -bosjes geïnitieerd. De gemeente staat niet onwelwillend tegenover deze initiatieven, maar deze moeten geen afbreuk doen aan het landschap en er moet gebruik worden gemaakt van niet invasieve of ziektegevoelige soorten waardoor er voorschriften moeten komen aan het gebruik van materiaal. Er zijn op dit moment geen kaders voor maatschappelijke en/of particuliere voedselbossen. Het bestemmingsplan geeft wel kaders voor aanleg van bos op landbouwgrond, maar die zijn niet geschreven met het oog op en onvoldoende toereikend voor initiatieven rondom agroforestry.

2 Doel van de Startnotitie

Het doel van deze startnotitie is drieledig:

1. Opstellen van actueel beleidskader om initiatieven te toetsen
2. Het cultuurhistorische karakter van de gemeente Westerveld behouden en de biodiversiteit te vergroten, zoals benoemd in het coalitieakkoord
3. Uitvoering geven aan de maatschappelijke opgaven rondom de bossenstrategie, agroforestry en voedsellandschappen/bossen

3 Beoogde proces

De op te stellen startnotitie voor de beleidsnotitie verkent de kaders. Een beleidsnotitie draagt bij aan het beoordelen en uitvoerbaar maken van de opgaven en vraagstukken rondom inpassing en het faciliteren van de Bossenstrategie, agroforestry en voedsellandschappen. Hierbij is bijvoorbeeld het goed borgen van een goede landschappelijke inpassing, of te wel, het behoud van de identiteit en het stimuleren van de streekeigen biodiversiteit van onze cultuurlandschappen een belangrijk aandachtspunt.

De beleidsnotitie zal na vaststelling van het startdocument worden opgesteld binnen de meegegeven kaders van de Raad. De beleidsnotitie is een bouwsteen voor het Beeldkwaliteitsplan.

Beeldkwaliteitsplan

Om duidelijke randvoorwaarden te scheppen en de initiatieven goed te kunnen faciliteren is een beleidskader nodig. Daarnaast is het wenselijk om dit beleidskader te voorzien van een specifiek beeldkwaliteitsplan voor een goede landschappelijke inpassing van de vraagstukken.

Het huidige beeldkwaliteitsplan ‘Buitengebied Westerveld’ (september 2010) speelt niet in op deze specifieke nieuwe vraagstukken en geeft daarmee geen handvaten voor inpassing. Binnen dat beeldkwaliteitsplan heeft een landschapsdeskundige destijds wel aanbevelingen gedaan met betrekking tot het aankleden van erven (op perceel niveau) met streekeigen beplanting. Voedselbossen kunnen hier met gespannen voet op staan vanwege de toepassing van (mogelijk invasieve) exoten.

Als gemeente hebben we een groot scala aan waardevolle en beschermde cultuurlandschappen. De voorgenoemde opgaven hebben een positieve maatschappelijke impact, maar kunnen tevens – indien niet op een juiste manier ingepast in het landschap – een grote (negatieve) impact hebben op ons landschap. Om voorgenoemde opgaven op een passende manier te kunnen inbedden in ons landschap is het wenselijk het huidige beeldkwaliteitsplan van een oplegger te voorzien voor deze specifieke vraagstukken. Dit biedt ons de gelegenheid om vroegtijdig na te denken over wenselijke vormen van landschappelijke inpassing van dergelijke initiatieven. Voorgesteld wordt om het op te stellen beleidskader te voorzien van een oplegger beeldkwaliteitsplan voor de specifieke vraagstukken. Door dit aan de beleidsnotitie te koppelen, kan het gebruikt worden als inspiratie en toetsingsdocument bij voorliggende initiatieven.

4 Participatie

Voorgesteld wordt om via belangenorganisaties LTO, VAB en DAJK op te halen wat de wensen zijn bij agrariërs en één inwonersavond te organiseren om ideeën en wensen op te halen bij de inwoners.

Daarnaast hebben zowel het voedselbossenloket als landschapsbeheer Drenthe aangegeven dat zij informatie willen aanleveren ten behoeve van het op te stellen beleid. Met deze twee partijen zal een gesprek worden ingepland om hun kennis en ideeën op te halen.

Omdat er verschillende vormen zijn van bijvoorbeeld voedselbossen die elk een andere ruimtelijke impact hebben op het landschap wordt voorgesteld om;

1. voedselbossen/landschappen te specificeren in voedselbos, voedseltuin, boomgaard, voedselhaag en voedselboswal
2. voor agroforestry en bossenstrategie deze te specificeren in aaneengesloten percelen en kleinschalige landschapselementen.

Dit geeft duiding aan de impact van de fysiek zichtbare ontwikkeling op het landschap.

De beleidsnotitie wordt na opstelling in concept ter inzage gelegd waarop men (opnieuw) de gelegenheid krijgt om hierop te reageren. Op die wijze kunnen partijen hun zienswijzen kenbaar maken. Op de zienswijzen wordt een reactie gegeven in hoeverre deze leiden tot een aanpassing van het beleid.

Participatie rondom dit onderwerp zit met name in het uitvoeren van initiatieven op het gebied van het aanleggen/onderhouden van bos of voedsellandschappen of landschapselementen. De beleidsnotitie geeft daarin de randvoorwaarden mee.

5 Uitgangspunten voor nieuw beleid

De nieuw op te stellen beleidsnotitie bepaald de randvoorwaarden voor initiatieven. Deze moet voldoen aan de nieuwe omgevingswet en houdt rekening met het cultuurhistorisch landschap van de gemeente Westerveld, draagt bij aan de biodiversiteit van ons landschap, waarbij moet worden voorkomen dat er ongewild invasieve soorten worden geïntroduceerd of dat er afbreuk wordt gedaan aan de herkenbaarheid van de verschillende landschapstypen. Tevens zal de beleidsnotitie richting moeten geven over gebied specifieke keuzes, omdat elk landschapstype zijn eigen kansen en bedreigingen kent. De beleidsnotitie zal ook ingaan op de overwegingen van omzetting van functies.

De voorkeur is om te werken met inheemse soorten of de soorten die in de toekomst klimaat en ziekte bestendig zijn en zoals benoemd in het bomenbeleid passend zijn in ons landschap.
Dit houdt in dat de nieuwe bomen van goede kwaliteit moeten zijn en worden gekozen met het oog op biodiversiteit, variatie aan geslachten, soorten en cultivars en passend bij de bodemsoort en binnen het cultuurlandschap. De exacte uitwerking hiervan moet een plek krijgen in de beleidsnotitie.

Daarbij moet, als er voor nieuwe soorten wordt gekozen vanwege het veranderende klimaat, rekening worden gehouden met vernatting of droogte ter plaatse.
Waar dit kan heeft het de voorkeur soorten te kiezen die een positieve bijdrage hebben op de biodiversiteit, zoals bes-dragende, rijk bloeiende bomen of breed uitgroeiende bomen voor zomerdracht.

Biodiversiteit

De gemeente Westerveld staat provinciaal bovenaan als gemeente met de grootste biodiversiteit dit willen wij graag behouden. Daarom willen wij met het beleid op bossenstrategie, agroforestry, voedsellandschappen en bossen aansluiten bij de randvoorwaarden vanuit het programma Basis Kwaliteit Natuur. Dit programma van het Rijk zet zich in voor het vergroten en versterken van de biodiversiteit en de kwaliteit van de natuur. Hierbij hoort ook het bestrijden van invasieve exoten. De gemeente heeft veel last van invasieve exoten die de gebied eigensoorten verdringen zoals de duizendknoop. Om problemen naar de toekomst met (mogelijk) invasieve exoten/soorten te voorkomen moeten er nadere regels komen rondom het gebruik van plantmateriaal en het beheer.

Archeologie

In het beleid moet de haalbaarheid van initiatieven getoetst worden aan archeologie. Op dit moment zijn er initiatieven rondom de aanplant van bossen die niet door kunnen gaan omdat deze verstorend zijn voor de archeologie. Het is van belang dit onderdeel te laten zijn van het beleid zodat locaties met heel hoge archeologische verwachtingen uitgesloten worden van het planten van bos. Het in kaart brengen van de overige archeologische verwachtingen helpt in het maken van keuzes en zoekgebieden voor bosaanplant. Daarbij voorkomt het vooraf in kaart brengen het risico dat initiatiefnemers onverwacht voor hoge kosten komen te staan vanwege archeologisch onderzoek en kunnen zij dit op voorhand als risico meenemen bij de exploitatieberekening.

6 Planning beslismomenten

Het nieuwe beleidskader zal na vaststelling van de startnotitie worden opgesteld binnen de meegegeven kaders van de Raad. Na vaststelling van de startnotitie door de Raad kan worden gestart met de werkzaamheden. De verwachting is dat het concept beleidskader eind 2024 wordt voorgelegd aan de raad waarna het beleid na inzage termijn en verwerking van de zienswijzen definitief kan worden vastgesteld (uiterlijk) in het derde kwartaal 2025. Aansluitend zal het nieuwe, door de raad vastgestelde beleid, worden gepubliceerd, waarna het beleid in werking treedt.

Planning

Stappen	Q3 2024	Q4 2024	Q1 2025	Q2 2025	Q3 2025
1. Voorbereiden					
2. Voorleggen conceptbeleid aan de raad					
a. Ter inzage legging					
b. Verwerken zienswijzen					
3. Vaststellen nieuw beleidskader					

7 Financiële paragraaf

Voor de kosten voor het op te stellen beleid bedragen circa 10.000 – 12.500 euro deze kunnen - naar verwachting – binnen de bestaande budgetten worden betaald, namelijk: €5 000 ten laste van het budget Natuur en Landschap (FCL 6850708), €2.500,- vanuit monumentenzorg (FCL 6850501), €2.500,- vanuit Werelderfgoed (FCL 6850503) en €2.500,- vanuit Ruimtelijke Ordening (FCL 6880101).

Indien het budget niet toereikend is zal dit worden verantwoord bij de najaar rapportage.

Bijlagen:

Huidige beeldkwaliteitsplan

svbd kennisdocument basiskwaliteit natuur

factsheet agroforestry